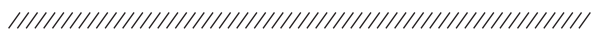

Душан
КОВАЧЕВИЋ

ЈА ТО ТАМО
ПЕВАМ

Copyright © 2020, Душан Ковачевић
Copyright © овог издања 2020, ЛАГУНА

Илустрације на корицама и у књизи © Горан Ратковић

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mojoj Hagu

Садржај

Зашто човек ишче њесме 13

Први део: КО ТО ТАМО ПЕВА

ПОВРАТАК У ЗАВИЧАЈ. 23

 Поглед. 25

 Ноћима сањам 26

 Жена, човек и река 28

 Недељом 30

 Смрт 32

СВЕМИРСКИ ЗМАЈ 33

Судски процес. 35

ШТА ЈЕ ТО У ЉУДСКОМ БИЋУ

ШТО ГА ВОДИ ПРЕМА ПИЋУ 37

КО ТО ТАМО ПЕВА 39

 За Београд 41

 Погибија учитеља 42

 Биће рата 43

Трагедија	44
<i>ПРОЛЕЋЕ У ЈАНУАРУ – ПОДЗЕМЉЕ</i>	46
Месечина	48
Барјактар	50
Ослободиоци.	53
Црна хроника	56
Питање без одговора	58
Одлазак	60
Тамо негде	62
СУСПРЕТ	65
Сновиђење	66

Други део: ДВАНАЕСТ ПЕСАМА ЗА ДВАНАЕСТ МЕСЕЦИ

ЈАНУАР: Правопис	73
ФЕБРУАР: Кочијаш	77
МАРТ: Рецепт за змијски ручак	80
АПРИЛ: Говорник	83
МАЈ: Дијета	89
ЈУН: Кратак сусрет на Дунавском кеју	93
ЈУЛ: Догађај који се дуго памти	98
АВГУСТ: Сећање	101
СЕПТЕМБАР: Свадба	104
ОКТОБАР: Ово није мој град	107
НОВЕМБАР: Нежења	112
ДЕЦЕМБАР: Никољдан	116

Трећи део: НИЈЕ ЛОШЕ БИТИ ЧОВЕК

Поплава	129
Хор покојника	133
Пада влада	136
За асталом ситну књигу пишем	138
Моторола	140
Стани, море, мој драгане	142
Сан	146
Ружа	150
Данас ми је тако жао	152
Лепе лажи	154
Песма са речима за песму без речи	156
Узалуд	158

Четврти део: ИЗ ПОРОДИЧНОГ АЛБУМА

Мој унук Вук	168
Лукин родослов	173
Мајка	179
Заувек	181
<i>О ѿисцу</i>	<i>185</i>

ЈА ТО ТАМО ПЕВАМ

ЗАШТО ЧОВЕК ПИШЕ ПЕСМЕ

У новијој историји европске књижевности, 19. век и већи део 20. века названи су „време песника“. Песници су били поштовани, вољени, слављени и повремено осуђивани ако су певали промукло. Љубав народа за поезију и велике песнике била је родбински присна; стихови су се побожно изговарали и шапатом читали неке кога сте волели или су узвикивани у микрофоне моћних разгласа на масовним прославама слављења државе и владара. Употреба и злоупотреба поезије и песника била је уобичајена у скоро свим европским државама. И данас кад се упитамо зашто су баш та два века била „време песника“, један од могућих одговора је: *Човек њева њосле раџа*.

Никада у историји човечанства није било тако страшних ратова и монструозних злочина са планском машинеријом за уништавање људи. Индустрија смрти развила се у неслућеним облицима и размерама превазилазећи све што је икада написано о страхотама

пакла. И није случајно и није необично да је човек после рата писањем и певањем песама лечио душу и помућени разум. Нема ничег лековитијег од песме која се пева или говори за ублажавање бола кад медицина нема лек.

Био сам савременик, познаник или пријатељ последње генерације великих југословенских и српских песника који су шездесетих и седамдесетих година 20. века ходали по Београду и остатку земље као сопствени покретни споменици, уз истинско дивљење и поштовање људи заљубљених у њихове песме. Ми смо народ који воли да пева или да плаче, што од радости, што од жалости које је одувек било у изобиљу. Зато су, можда, тужне, сетне и меланхоличне песме толико вољене, поштоване, изговоране и певане у свим приликама и неприликама. Томе су кумовали и сами песници својим разбарушеним животима, које су расипно живели и опевали.

Било је нормално и скоро уобичајено да познати песник у поноћним кафанским сатима устане и изговори неку своју чувену песму. Аплауз би био награда као да је изговорио лековиту молитву. И дуго би се причало и препричавало како је Брана Петровић у *Клубу књижевника* једне ноћи говорио стихове написане претходних дана, а који ће ускоро бити објављени и прећи у историју српске поезије. А Брана је говорио, као и Мика Антић, гласно и театрално. И никад више нико неће говорити њихове песме тако лепо, тачно и узбудљиво; само песник зна зашто је песму написао баш тако.

Седели су за столом песника и чувени писци прича и романа, али су ћутали и слушали песника; прозни

писци нису могли да устану и изговоре неко поглавље из своје чувене књиге. Вероватно су помало завидели песмама и песнику и вероватно су помишљали: куд не написах бар једну добру песму!

У том „златном времену поезије“ било је више лепих ноћи него лепих дана. И све те ноћи нестајале су са димом кад се у јутарњим сатима отворе врата и прозори. Остајало би само сећање које траје док постоје сведоци тих лепих и пролазних кафанских свечаности. И то се време никада више неће поновити са свим својим лепотама и страхотама које су кошта-ле живота већине песника осуђених да им старост почиње већ са тридесетом годином. Била су то деца из Другог светског рата која су некако преживела и после рата певала лечећи себе и људе који су имали сличну судбину.

Зашто човек пише песме? Зашто већина људи у свом кратком и брзоплетом животу напише бар један стих или једну песму у тренуцима среће, туге или осећања паничне пролазности. Од памтивека, песме су писане на глиним таблицама, папирусу, свицима пергаментa и коже, уклесаване су у камен и метал, све до данашње електронске штампе која је најпрактичнија, најкомуникативнија и најпролазнија. Брзина којом једна песма настаје једнака је брзини којом нестаје. Уметност се удаљава од „ручног рада“; вредност јој је све масовнија и све ефемернија. Неки будући људи видеће за сто или двеста година шта је данашња „писана револуција“ донела и однела.

Песме сам заволео и почео да их пишем у основној школи. Тачније, преписивао сам песме које су биле

обавезна школска лектира, да бих их научио напамет, као што сам пресликавао познате цртеже и слике учећи да цртам или сликам. Волео сам поезију и сликарство као што сам волео да трчим за лоптом или да пливам. Или као што нисам волео математику и хемијске формуле.

У седмом разреду основне школе написао сам песму налик на песме Војислава Илића који ми је био посебно драг и близак. Песма је подсећала на чувену Илићеву песму *У њозну јесен* – суморну химну сеоског живота. Један стих те моје песме налик на поезију великог песника написао сам у писменом раду и прочитао га као илустрацију песниковог расположења првих дана зиме. Наставник српског и моји школски другови прихватили су тај стих као део песме чувеног песника која није постојала. На одмору сам прочитао целу песму од четири стиха пријатељима наклоњеним поезији. Рекли су ми, без имало сумње у оригиналност стихова, да је Војислав Илић „баш велики песник“. Неколико година касније исту песму сам објавио у школском листу *Гимназијалац* под својим именом. Кад је песму прочитао професор српског, који је био „уредник“ школских новина, рекао ми је да је песма написана „пером великог песника“ и да је то сасвим нормално и природно; учи се од најбољих и највећих учитеља.

„Инцидент“ са песмом из школских дана остао би само сећање на године радозналост одрастања, да ме поезија није преварила и одвела у свет из којег нема повратка. Очаравајући свет песама и песника учини вам живот лепшим и ви сте захвални вашем учитељу што вас је научио да читате „са разумевањем“ и да

пишете као што волите да читате. Заводљивост познатих песама је у томе што вам се чини да су написане баш вама. Да није тако, не бисте их толико волели.

Какав је живот песника док не постану имена која се изговарају са поштовањем? Да ли у младости живе као сви „обични људи“ са овоземаљским проблемима, или су од рођења створени за „велика дела“? Да ли је истинита прича да се прави песник рађа а осредњи школује?

Поновићу причу о једном нашем познатом песнику из времена кад је био студент Филозофског факултета. Живео је, наравно, као већина студената – од данас до сутра. И већ је објављивао песме по књижевним новинама и литерарним часописима. Једног јесењег дана седели смо у чувеној кафани *Коларац*, кад је у неко доба у кафану ушла старија жена носећи кофер. Нешто је упитала келнера који је довео жену до нашег стола, говорећи: ово су његови пријатељи. Жена се извинила што нас прекида у разговору и упитала да ли знамо где је њен син. Малопре је допутовала возом. Договорили су се да се нађу у овој кафани јер он станује негде далеко, на периферији. Понудили смо јој да седне и да га сачека јер је он овде део инвентара и та прича о становању на периферији није била тачна – није становао нигде. Спавао је где се снађе... А како је? Нисам га видела пола године. На брижно питање мајке, одговорио је стари циник З. С. речима које би могле бити „лична карта“ младих песника.

„Добро је, госпођо. Сад је добро. Нема дана да нешто не поједе...“

Убрзо је дошао њен син и они су сели за други сто да попричају и ручају. И нама је стигла тура пића. А

кад је мајка отишла, наш пријатељ се похвалио да у кофери има хране за месец дана. Још само да имаш где да једеш, био је наш пријатељски коментар. Ко ће да те разуме, ако неће пријатељи.

Данас тај песник има бисту и име школе у свом планинском завичају. Није страдао у двобоју као велики руски песници; сам је себи живот прекинуо пречицом којом је ишао према видљивом крају. И тај живот му је – гледајући га са стране, добро стајао док је ноћима шетао и певао.

Песме сам почео да пишем озбиљније пре пола века, кад сам самог себе запослио као писца песама у позоришним и филмским причама. Од тог давног времена почетком седамдесетих година прошлога века па до данас написао сам песме које се сад први пут објављују у једној књизи. Неке песме сам изоставио или намерно заборавио – нису биле за објављивање. Брисање је важно као и писање.

Ја сам по професији писац драма са повременим излетима у свет прича, приповедака и романа. То сам радио „повремено“, а стално и паралелно са позоришним пословима бавио сам се филмом као писац филмских прича или режисер својих сценарија. Дrame сам писао свдећи свет у позоришну сцену „кутије“, да бих касније на основу тих драма враћао причу у слободни простор одакле сам је узео. Позориште је поприлично „клаустрофобично“ – ограничени сте временом и простором. И зато је посебна вредност у драмском стваралаштву кад успете да напишете комад који има јединство радње, времена и простора. Најбољи пример у моме раду је драма *Професионалац*.

Прича се догађа у једној канцеларији током сат и по времена, колико траје позоришна представа.

Уз песме које су у овој књизи објављене написао сам и понеку реч или причу о настанку те песме. Ако су песме биле део позоришне представе или филма, поменуо сам глумце или певаче који су их изговорили или отпевали.

ПРВИ ДЕО
КО ТО ТАМО ПЕВА

ПОВРАТАК У ЗАВИЧАЈ

Прве песме у једној позоришној драми написао сам у *Радовану Трећем* у лику несрећног песника Јеленчета Вилотића. Тај млади човек из Радовановог завичаја заљубљен је у Радованову кћерку Георгину, којој отац не дозвољава да се породи пет година – док се не уда. Јеленче јој посвећује збирку „емотивних“ песама *Повраћак у завичај*.

Радован Трећи одигран је 299 пута. Прослава 300. представе није изведена; Зоран Радмиловић је преминуо после краће и тешке болести у 52. години. У болници ми је рекао да неће доћи на јубиларно извођење јер је „оправдано спречен“. Шалио се, а видело се да му није до шале. Комеморативна 300. представа изведена је уз помоћ телевизора и снимка једне раније јубиларне представе. Остали глумци из представе били су на сцени док је Зоран са екрана говорио своје монологе. Завеса се убрзо спустила и то је био коначни крај Радовановог живота на сцени Атељеа 212.

Као што сам рекао, стихове је „написао“ Јеленче, кога је играо Бора Тодоровић стотину пута, да би га касније заменио Милан Цаци Михаиловић све до последњег извођења. Њих двојица су говорили стихове из Јеленчетове збирке песама *Повраћак у завичај*.

Поглед

Тужан је поглед с дванаестог спрата;
Висина људе од људи дели,
Из стана у небо воде врата,
На небу смо се рано срели!

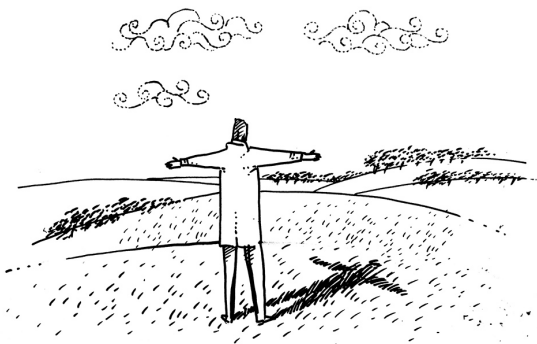
Ноћима сањам

Ноћима сањам поглед са брда
Све старе куће роднога краја,
Ноћима сањам зелена поља
И плаво небо мог Завичаја.

Ноћима сањам Трешњу у цвету,
Сва је у белом као невеста;
Ноћима сањам да се удаје
Та моја Трешња за принца Бреста.

Ноћима сањам вашар у селу,
Велики вашар јесењих боја;
Ноћима сањам ја коло водим,
До мене игра Милица моја.

Ноћима сањам млад сам ко некад,
 Крај старе куће насмејан стојим;
 Ноћима сањам како се будим
 И буђења се једино бојим.

(Радован занемело ѿледа ѿесника, а онда усѿаје, ѿрилази му и ѿрли ѿа. Јеленче збуњено ѿрејће.)

РАДОВАН: Ти си за мене од данас – класик. Ја овако нешто нисам чуо. Браво, момче! Браво... Како си то лепо саставио. Ево, кунем ти се, штампаћу ти то о мом трошку као сабрана дела...

Тако је био одушевљен Радован кад је чуо песму о Завичају у који је желео да се врати „чим пре“. Наравно, као и остале „претње“, ни ову није остварио.

(Ову песму је Момчило Бајагић Бајага компоновао и отпевао на свом албуму *У сали лом*, 2018. године.)

А у драмској причи разговарају Георгина и песник, Јеленче. Она се хвали да је песму научила напамет.

ГЕОРГИНА: Научила сам напамет твоју песму. *(Она хваћа Јеленчеиша за руку. Реципиује.)*

Жена, човек и река

Жена, бела, реку гледа,
Низ реку јој поглед плови,
Жена дивна, занесена
Покушава да на води
Траг открије.

ЈЕЛЕНЧЕ: Један чамац, невелики,

Тихо плови и нестаје
Иза шума, златних поља,
Видокруга и даљина.

ГЕОРГИНА: Једна жена, замишљена,
Котарицу на пањ спушта,
Котарица дуго пада,
Жена гледа:
Флаша вина
Котрља се према води.

ЈЕЛЕНЧЕ: Једна жена уплашена,
Један човек сав занесен
Уверен је
Да га ова стара река
Носи негде ка слободи.

ГЕОРГИНА: Једна жена моли птицу
Да јој изда све даљине.

ЈЕЛЕНЧЕ: Један човек, разбарушен,
Весла диже, чело брише,
Сунце гледа и плаши се
Скоре тмине.

ГЕОРГИНА: Једна жена дуго плаче,
Једна река ништа не зна
Ил' се само водом прави.